

Sedmdesátiny akademika Václava Vaněčka

Právě před 20 léty, v předmluvě k dnes již historickému I. svazku Právněhistorických studií, které vyšly v roce 1955, čteme věnování pořadatelů sborníku: "Právněhistorické studie vycházejí svým prvním svazkem v roce, v němž se dožívá padesátin univ. prof. Václav Vaněček, člen korespondent ČSAV (nar. 10.7.1905). Jsou tudíž pozdravem tomuto významnému představiteli marxistické právní historiografie k jeho životnímu jubileu."

Jestliže již před 20 léty byla tato slova plně oprávněna, tím spíše je tomu dnes, kdy řada PHS dosahuje pod vedením jubilanta úctyhodné řady dvaceti svazků a naplnila a překročila tak původní záměr organizátorů sborníku "...soustředit v jediném sborníku práce z různých oborů dějin státu a práva na vědecké linii dané historickým materialismem..." Václav Vaněček a PHS se staly neodlučitelnými pojmy.

Od II. svazku, kdy v PHS uveřejnil svou klíčovou úvahu "K metodice přednášek o dějinách státu a práva jako přípravy pro výuku a studium disciplin platného práva" a II. svazku, kdy podal na 70 stranách výklad o keltské a germánsko-římské kapitole dějin státu a práva v Československu", nalézáme v každém svazku jeho příspěvky, recenze, anotace, i z oblasti obecných dějin státu a práva, kterými vedle cílevědomé práce redaktorské rozvíjí právní historii v ČSSR a ovlivňuje výchovu mladého vědeckého dorostu.

Václav Vaněček zahájil své velké dílo vědecké a vychovatelské a v nejvlastnějším smyslu toho slova i kulturní již jako mladý student právnické fakulty, kde započal svá studia po úspěšné maturitě na gymnasiu v Hálkově ulici, v r. 1924.

Na fakultě jej hned zpočátku upoutala právní historie a ovlivnili tři vynikající učitelé, z nichž každý jinak obohatil Vaněčkovu rozvíjející se osobnost. Byli to Karel Kadlec, Miloslav Stieber a Jan Kapras.

Již v roce 1926 publikoval jako 21 letý student svou prvou studii "Sedláci-dědici", kterou započala předlouhá řada jeho vědeckých prací. Svá studia ukončil pobytem na universitách v Berlíně a v Paříži (1929, 1930).

V roce 1932 se habilituje jako soukromý docent pro obor čsl. práv-

ních dějin a současně vstupuje do povědomí širší historické obce jako autor studií o imunitách, které vyvrcholily v třídílných "Základech právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě".

Toto Vaněčkovo dílo položilo základy pro novou právněhistorickou metodu zkoumání a otevřelo perspektivy pro nové využití právněhistorických poznatků obecnou historiografií.

Je třeba jen litovat, že Vaněčkovy předválečné studie se nedočkaly nového vydání, neboť jsou dnes již pro mladé badatele jen stěží přístupné. Svou vědeckostí, nekonvenčností a originálními postupy badatelskými by toho plně zasluhovaly.

Válečná léta vyřadila sice Václava Vaněčka z učitelského a administrativního působení na univerzitě, překazila realizaci jeho ohlášeného výzkumu o staročeském právu vlastnickém, avšak přivedla jej zároveň k tematice, kterou pak rozvinul hned po osvobození.

Výsledky studií válečných let - "Stát Přemyslovců a středověká říše" a "Počátky státu a práva v Československu" jsou jeho zásadní odpovědi na osudovou otázku o povaze státoprávních vztahů českého státu k tzv. německé říši a o úloze a významu české státnosti v minulosti, kterou nacistická okupace opět postavila před náš národ.

Prvá poválečná léta se stala i základním mezníkem v životě a díle Václava Vaněčka. Hned v r. 1945 se stal řádným profesorem čsl. právních dějin na právnické fakultě UK v Praze a jako jeden z mála komunistů-profesorů se aktivně podílel na porážce reakčních sil na fakultě i univerzitě. V letech 1949-50 pracoval na ministerstvu školství a kultury, vedeném Zd. Nejedlým a jako přednosta odboru "Věda" se zasloužil o podporu a rozvoj vědeckých institucí.

V roce 1949 zakládá Ústředí vědeckých pracovníků při čsl. národní radě badatelské, v r. 1950 vytváří první československý Dům vědeckých pracovníků v Bechyni.

Vaněčkově organizační i tvůrčí činnosti - připomeňme v této souvislosti i jeho monografii "Prvních tisíc let", kterou nutno považovat za pokus položit základy československé marxistické právní historiografie - se dostalo ocenění volbou za řádného člena Královské české společnosti nauk (1951) a za člena korespondenta ČSAV (1952).

Organizačním a institucionálním základem Vaněčkova působení stává se v této době katedra dějin státu a práva na právnické fakultě UK a Kabinet čsl. právních dějin ČSAV. Spolu s PHS byly tu tak položeny předpoklady pro Vaněčkovu činnost vědeckou i výchovatelskou, pro vytváření právněhistorické školy, uznávané doma i v zahraničí, pro výchovu řady vědeckých pracovníků.

Připomeňme v této souvislosti, že to byl Václav Vaněček, který již

v roce 1957 svolal do Prahy první čl. právněhistorickou konferenci, která vytkla hlavní směry právněhistorického bádání a orientovala čl. právní historiky na nejzávažnější úkoly.

V roce 1960 pak využil výročí narození Viktorina Cornelia ze Všehrd ke svolání vědecké konference, která za účasti právních historiků, filologů a literárních historiků přinesla nové, hlubší a komplexnější poznatky o právní kultuře 15. a 16. století.

Zásluhou akademika Vaněčka začala naše právní historie úspěšně pronikat i do zahraničí, kde je uznáván vědecký význam Vaněčkových prací i československé marxistické vědy o dějinách státu a práva. Vzpomeňme tu zejména jeho členství (od roku 1960 místopředsednictví) v Mezinárodní komisi pro dějiny stavovských shromáždění a v předsednictvu Mezinárodní asociace právních historiků stejně jako jeho úzkou spolupráci s organizací UNESCO.

Václav Vaněček byl rovněž iniciátorem a hlavním organizátorem akcí k 500. výročí mírových návrhů Jiřího z Poděbrad, které proběhly pod záštitou ČSAV v roce 1964 jak u nás v Československu, tak i prostřednictvím organizace UNESCO ve všech jejích členských státech. Z jeho podnětu konalo se v Praze v září 1964 úspěšné mezinárodní vědecké symposium, věnované těmto otázkám a on byl také autorem výkladů a pojetí mírových návrhů krále Jiřího.

Záslužná vědecká a organizátorská práce akademika Vaněčka našla své ocenění v řadě uznání, kterých se mu dostalo od stranických a státních orgánů. V roce 1956 mu byla udělena hodnost doktora věd, v roce 1965 Řád práce za vědeckou práci tvořící základ československé socialistické vědy o dějinách státu a práva v ČSSR, v roce 1970 zlatá plaketa Františka Palackého, v roce 1971 zlatá medaile University Karlovy. V roce 1973 byl zvolen a jmenován řádným členem ČSAV - akademikem.

V rámci ČSAV pracoval V. Vaněček ve funkci místopředsedy VII. sekce, jako člen presidia (naposled v roce 1962), člen kolegia pro právní vědy a od r. 1970 člen kolegia historie ČSAV. V roce 1968 pak převzal akademik Vaněček vedení Ústředního státního archívu ČSAV.

Při výčtu zásluh akademika Vaněčka nelze opomenout ani jeho významnou politickou práci v letech 1969-1971, kdy v úsilí o překonání důsledků krizového období obětavě působil jako poslanec ČNR, člen předsednictva a předseda jejího ústavněprávního výboru. Na univerzitě to pak byla funkce prorektora, kterou zastával od r. 1970 do r. 1973.

Vaněčkova osobnost vědecká i vychovatelská si získala nespornou autoritu doma i za hranicemi. Je jeho zásluhou, že také čl. právní historie, která letošním rokem dovršuje čtvrté desetiletí své poválečné činnosti, si dobyla široké uznání.

Členové redakční rady Právněhistorických studií, kteří po dlouhá léta pracují za předsednictví Václava Vaněčka, jejich přispěvatelé, přátelé i žáci, všichni přeji jubilantovi do dalších let plodné práce mnoho úspěchů při rozvíjení a dovršování tvořivého díla československé právní historiografie.

Doc. Malý